

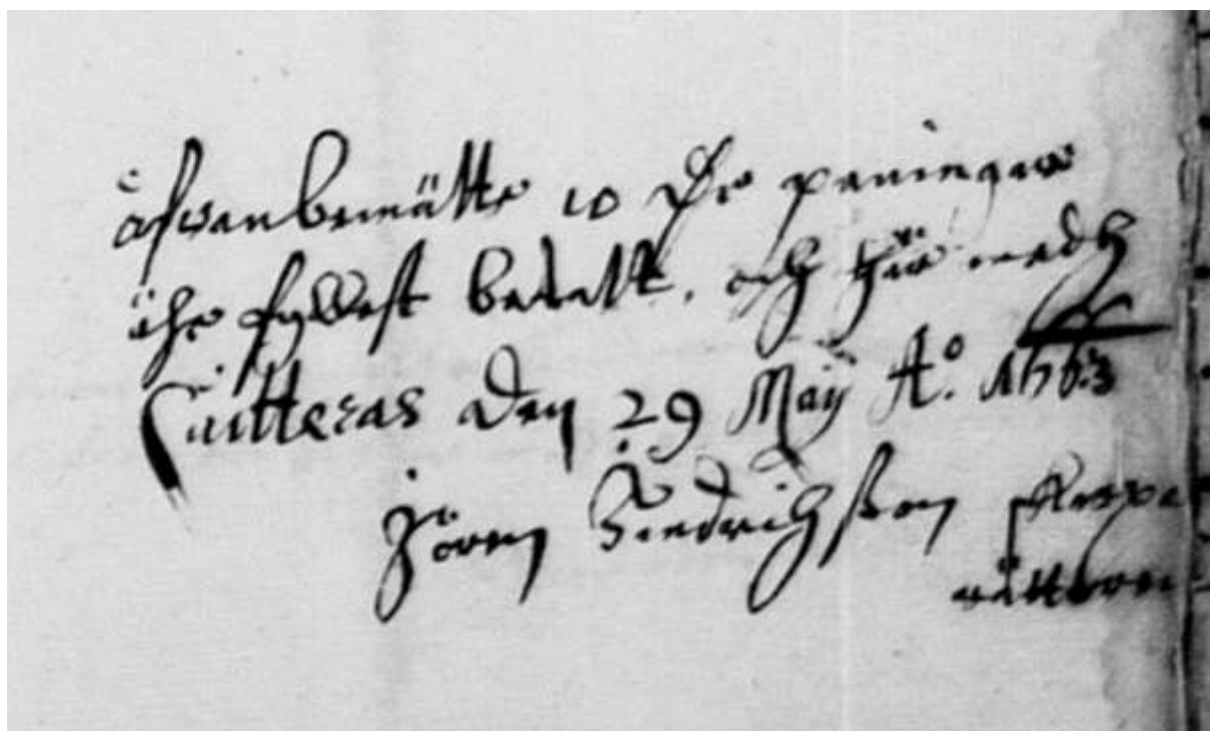
800 berättelser ur Åbo stads historia

1600-TALET

ANTAGNING TILL TJÄNSTEN SOM LÄNSBÖDEL I ÅBO

18.02.2026 | EDITOR | LÄMNA EN KOMMENTAR

Det svenska riket fick på 1630-talet ett system med länsbödlar eftersom den skärpta lagstiftningen gav bödeln en allt viktigare ställning som verkställare av rättens domar. Yrket ansågs dock vanhederande och därför undvek man bödeln. De män som valdes till bödlar var unga och hade vanligen gjort sig skyldiga endast till stölder. Många av dem var alls inte brottslingar utan hade ärvt det illa sedda yrket av sin far.

Henrik Bertilsson avgick från tjänsten år 1663 och i hans ställe valdes hans son Jöran Henriksson, som här kvitterat sin lön på tio silverdaler för utförd avrättning. Riksarkivet, Länsräkenskaperna 7289, 981. Kvittensbok för Åbo län 1663.

Bödlarna motsvarade alltså inte den moderna populkulturens bild av en man dold i huva som dyker upp på avrättningsplattformen, verkstäl-

ler dödsdomen och försvinner. Någon huva hade bödlarna inte eftersom det på grund av rädsla för hemlighetsmakeri var förbjudet att dölja ansiktet. Åbo rådstuvurätts protokoll skildrar hur Henrik blev antagen till tjänsten som bödel.

Åboborna samlades på stadens torg den 22 april 1643. På de bästa platserna stod borgmästarna och rådmännen. Man förberedde hängningen av stadens bödel Erik Larsson, som gjort sig skyldig till stölder. Även dråparen Claes Willamsson skulle möta döden. Han skulle avrättas med yxa. Dessutom

skulle hans högra hand huggas av vid handleden och till varning för alla spikas fast vid skampålen, som också kallades spöpåle. Därutöver skulle hustru Brita Klemetsdotter piskas och fördrivas från staden emedan hon deltagit i stölderna tillsammans med bödeln Erik.

Man hade tillkallat Tavastlands bödel, som emellertid var gammal och orkeslös. När Britas make Henrik Bertilsson hade anhållit om nåd för sin hustru, bad rådet honom komma som hjälp åt bödeln från Tavastland. Henriks far hade nämligen varit bödel i Åbo före Erik Larsson. Henrik vägrade först men tog till sist emot uppdraget och tjänsten som bödel i Åbo mot att hans hustru i gengäld skulle benådas och inte fördrivas.

Henrik anhöll också om att bödelsmärket inte skulle brännas in i hans hud emedan han ärvt tjänsten av sin far och inte var någon brottsling. Han bad också om tillstånd att offentligt bära ett kort svärd som tjänstetecken. I lön ville han ha hundra daler och en omgång bödelskläder. Rådet frågade i hast hovrätten, som höll session invid torget, om dess åsikt om de här villkoren. Hovrätten beslöt att hustrun skulle benådas. Brännmärket måste Henrik ta meddetsamma, men han fick fritt välja var på kroppen det skulle placeras. Det brändes därför inte in i hans ansikte. Till bostad fick han bödelns hus vid Nylandstull.

Arbetsprov som bödel gav han genast genom att bistå den tillkallade Tavastlandsbödeln. Henrik höll den dödsdömde Williamsson i håret under avrättningen och spikade sedan fast hans hand vid skampålen. Därefter hjälpte Henrik Tavastlandsbödeln genom att dra upp Erik Larsson tillräckligt högt och binda fast repet vid galgen. På detta sätt förtjänade Henrik titeln bödel och han verkade sedan i tjugo år som bödel i Åbo och Björneborgs län.

Veli Pekka Toropainen

Översättning: Brita Löflund

Källor:

Riksarkivet, Åbo rådstuvurätts protokoll z:13, 22.4.1643, 304–305.